

Role náboženství v ukrajinsko-ruském konfliktu

NÁBOŽENSTVÍ PO MAJDANU

Marek Dluhoš

Konflikt na Ukrajině nejen vyhrocuje vztahy mezi pravoslavnými církvemi moskevského a kyjevského patriarchátu (viz článek Karla Spala *Moskevský patriarcha má problém v Dingiru 2/2014*), ale také posiluje ukrajinský nábožensky legitimovaný nacionalismus.

Současná situace na Ukrajině je výsledkem protestů proti bývalému prezidentovi Janukovyčovi a jeho vládě. Ještě počátkem prosince 2013 se pozorovatelé v českých médiích po prvních statisícových demonstracích v Kyjevě domnívali, že se situace spíše uklidní.¹ Přelomovým bodem se ovšem stalo vystoupení radikálních organizací jako Pravý sektor a Bratrstvo, jejichž členové zavrhlí pokusy opozice o mírné řešení situace a zaútočili na vládní budovy i jednotky policie. Pravý sektor se v této době vytvořil především z organizací „Ukrajinské národní shromáždění - Ukrajinská národní sebeobrana“ (UNA-UNSO), „Trizub“ (Trojzubec) a „Patrioti Ukrajiny“.²

Organizace UNA-UNSO se v minulosti spojovala s akcemi Ukrajinské pravoslavné církve kyjevského patriarchá-

tu (UPC KP). Výrazně se to projevilo již v roce 1995 při nepokojích spojených s pohřbem patriarchy UPC KP Volodymyra (Romanjuka). Ten se měl odehrát na Bajkovském hřbitově. Představitelé UPC KP však chtěli jeho pohřbení v chrámu sv. Sofie. Přes pět set bojovníků UNA-UNSO tehdy prorazilo policejní zátarasy.³ I když do samotného chrámu svaté Sofie nakonec nepronikli, vykopali účastníci průvodu hrob na chodníku před ním a zatímco policejní jednotky přešly do protiútoků, podařilo se kněžím patriarchu pohřbít. Bojovníci UNA-UNSO zadržovali BERKUT (policejní jednotky) od rozeznání akce. Patriarcha Volodymyr je na tom místě pochován dodnes.⁴ Stejně tak způsobilo několik set bojovníků UNA-UNSO rvačku s kozáky při návštěvě patriarchy Ruské pravoslavné církve Kyri-

la v Kyjevě v roce 2009 kvůli nezávislosti církve na Rusku.⁵

A právě představitelé církví nezávislých nebo minimálně závislých na Rusku – UPC KP a Ukrajinské řeckokatolické církve – se účastnili Majdanu na straně demonstrantů.⁶ Míru, v níž se kněží řeckokatolické církve podílejí na vyhocení situace, ukazují informace od příslušníků ukrajinské diaspory v Praze i následující příhoda. Ze Lvova (v centru západní Ukrajiny) telefonovala žena své dceři, žijící v Praze, a ptala se, zda už slyšela o tom, že Rusové bombardovali Doněck (na východě Ukrajiny) jadernými zbraněmi. Na dotaz po původu této informace žena odpověděla, že to věřícím říkal při bohoslužbě kněz v jejich řeckokatolickém chrámu.⁷ Týden po tomto oznámení jaderného útoku ruských vojsk na Doněck přišli věřící za knězem a ptali se, jak je možné, že ve světě o tomto bombardování nikdo neví. Kněz jim sdělil, že atomová bomba neměla tak velký účinek, že to byl spíše výbuch doprovázený unikem radioaktivity a že se o tom nesmí mluvit, aby nevznikala panika.⁸

Specifický pravoslavný nacionalismus lze dobře sledovat u jedné z prvních osobností, po nichž na přelomu roku 2013 a 2014 vyhlásili pátrání představitelé tehdy ještě fungující Janukovyčovy policie.⁹ Zakladatele a ideologa UNA-UNSO a později organizace Bratrstvo Dmitrije Korčinského stíhala Janukovyčova policie kvůli organizaci nepokojů.¹⁰ Korčinský je dnes součástí praporu „Svatá Marie“, který bojuje na východní Ukrajině proti ruské armádě. Většina zakládajících členů praporu se přitom organizovala z tzv. „Setniny Ježíše Krista“. Ta působila jako jednotka již při revolučních událostech na Majdanu.¹¹

Korčinský je autorem „Manifestu pravoslavné revoluce“. V něm se říká, že „v rychle se globalizujícím světě existuje pravoslavná provincie. Je opuštěná, ale právě pravoslaví v sobě uchovávají možnost spásy. Musí vzniknout pravoslavné společenství, které vstoupí do boje za globální vůdcovství...“ V tomto boji však Rusko a Ukrajina budou stát proti sobě jako dva póly, spojené s „matkou v Byzanci“. Rusko má podle Korčinského tendenci k centralizaci, byrokratizaci a represivnosti, zatímco Ukrajina je spojena se vzpourou a anarchií. Posledních pet set let bylo v hlavním proudu Rusko, a proto mělo převahu, následujících pet set let má být bojem osobnosti proti společenskému stroji, který již osobnost nepotřebuje. Za hlavní ukrajinské

produkty dnes Korčinský považuje svobodu a mysticismus, které jsou mu dražší než zdroje energie. Jednotky Bratrstva mají být organizovány kolem liturgie a vlajkou jejich boje má být pravoslaví. Korčinského pohled na samotnou dnešní církev je však pesimistický, podle něj se nachází v hluboké krizi. „Církevní byrokracie není lepší než světská. Ovšem toto není první krize. Církev se nejednou zázračným způsobem obrozovala z téměř nebytí.“¹² A právě stálá víra v obrození pravoslavné církve v nacionalistickém duchu je spojena s ruinami, které jsou pro Korčinského nutné ke vzniku něčeho nového: „Nezávislost Ukrajiny může být vyhlášena jen na ruinách Kremlu.“¹³

Další radikální organizace, Trojzubec Stěpana Bandery, je vedena předním představitelům revolučního Majdanu a Pravého sektoru Dmitrijem Jarošem. Světonázor členů Trojzubce má také určovat křesťanství a ukrajinský nacionalismus.¹⁴ Tyto myšlenky jsou spojeny v teorii, že „ukrajinský nacionalismus není možný bez křesťanství“. Nejdůležitějšími hodnotami jsou pro ně Bůh, Ukrajina a Svoboda. Ovšem křesťanství se má v této organizaci nejen vyznávat, ale především rozvíjet u všech členů. Každý křesťan má být zároveň vojákem Kristovým. Nacionalisté Trojzubce mají být vojáky Krista ve specifickém smyslu – mají bojovat nejen mečem duchovním, ale i mečem železným.¹⁵

Podobný aktivní postoj propaguje vůdce Patriotů Ukrajiny Andrej Bilecký: „My neodmítáme nevyhnutelnost a důležitost materiálních věcí. Ale odmítáme vládu matérie nad životem člověka i národa. Duch vládne nad hmotou a ne naopak. A naší jedinou motivací má být nezlomná víra ve vlast a národ.“¹⁶ Na rozdíl od ostatních výše jmenovaných organizací vystupuje v případě Patriotů Ukrajiny do popředí místo pravoslavní nacionalně socialistický charakter, který je určen i používáním runových znaků. A samotný Andrej Bilecký slibuje svým vojákům ne návrat do biblického ráje, nýbrž vstup do Walhally.¹⁷

Z výše uvedeného je zřejmé, že religiozita má v současném konfliktu na Ukrajině svou roli. Je spojována především s nacionalismem a posiluje aktivní vedení bojů

Dmitrij Korčinský.

proti jasně definovanému nepříteli. Tím je Rusko a zkažený hmotný svět, který se má sklonit pod nadvládou ducha. Boj Ukrajinců za svou vlast a národ tak dostává výrazně mesianistický charakter. ■

Poznámky

- 1 Např. PRINKEROVÁ, Lucie, Ukrajinské protesty utichají, Janukovyč ztrácí politické body [online]. 6. 12. 2013 [cit. 30. 10. 2014] Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8801/23303/clanek/ukrajinske-protesty-utichaji-janukovyce-ztraci-politicke-body>.
- 2 Боевая сила «Евромайдана»: «Белый молот», «Тризуб» и другие [online]. 22. 1. 2014 [cit. 30. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.business-gazeta.ru/article/95786>.
- 3 Украина в 1995-м: бойня под Софийским собором и война за Донбасс [online]. 19. 4. 2011 [cit. 30. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.segodnya.ua/newsarchive/ukraina-v-1995-m-bojnja-pod-sofijckim-coborom-i-vojna-za-donbacc.html>.
- 4 Пять скандалов, которые потрясли церковь при митрополите Владимире [online]. 5. 7. 2014 [cit. 30. 10. 2014]. Dostupné z: <http://ru.tsn.ua/ukrayina/pyat-skan-dalov-kotorye-potryasli-cerkov-pri-mitropolite-vladimire-375347.html>.
- 5 Украина встретила патриарха Кирилла массовой дракой [online]. 27. 07. 2009 [cit. 30. 10. 2014]. Dostupné z: <http://top.rbc.ru/politics/27/07/2009/318095.shtml>.
- 6 Что делают священники на Евромайдане [online]. 16. 12. 2013 [cit. 30. 10. 2014]. Dostupné z: <http://focus.ua/society/292543>.
- 7 Rozhovor s Ukrajinkou N. v Praze 17. 10. 2014.
- 8 Rozhovor s Ukrajinkou N. v Praze 31. 10. 2014.
- 9 Беспорядки на Банковой: лидер Братства Корчинский объявлен в розыск [online]. 5. 12. 2013 [cit. 30. 10. 2014]. Dostupné z: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3274612-besporiadky-na-bankovoi-lyder-bratstva-korchynskiy-obiavlenn-v-rozysk>.
- 10 В Украине объявили в розыск бывшего руководителя УНСО Корчинского [online]. 05. 12. 2013 [cit. 30. 10. 2014] Еврорадио Dostupné z: <http://euroradio.fm/ru/v-ukraine-obyavili-v-rozysk-byvshogo-rukovoditelya-unso-korchinskogo-video>.
- 11 В Мариуполе создан батальон „Святая Мария“ [online]. 22. 9. 2014 [cit. 30. 10. 2014]. Dostupné z: <http://gordonua.com/news/war/V-Mariupole-sozdan-batalion-Svyataya-Mariya-42544.html>.
- 12 КОРЧИНСКИЙ, Дмитрий. *Манифест Православной Революции* [online]. [cit. 30. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.right-world.net/articles/6>.
- 13 КОРЧИНСКИЙ, Дмитрий. *Независимость Украины может быть провозглашена только на руинах Кремля* [online]. 14. 05. 2010 [cit. 30. 10. 2014]. Dostupné z: <http://for-ua.com/article/416937>.
- 14 ИВАНИШИН, Василь. *Організація Ідеї і Чину* [online]. 12. 10. 2003 [cit. 30. 10. 2014]. Dostupné z: <http://banderivec.org.ua/index.php?page=pages/zmist9/tvo-ry/zmist90a>.
- 15 СЛИИМА, Дмитро. *Бути справжнім христовим воїном* [online]. 09. 10. 2014 [cit. 30. 10. 2014]. Dostupné z: <http://banderivets.org.ua/buty-spravzhnim-hrystovym-voynom.html>.
- 16 БІЛЕЦЬКИЙ, Андрій. *Стаммі* [online]. 2013 [cit. 30. 10. 2014]. Dostupné z: <http://rid.org.ua/knigarnya/AB/slovo.pdf>.
- 17 Батальон «Азов» отправляется убивать мариупольцев под крики «В Валгаллу!» [online]. 19. 6. 2014. [cit. 30. 10. 2014] Dostupné z: <http://www.novorosinform.org/news/id/723>.

ThDr. Mgr. **Marek Dluhoš**, Th.D., Ph.D. (*1973), přednáší o západní i české esoterické tradici na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy.